

Miejsce urodzenia gen. Józefa Bema ■
The Birthplace of General Joseph Bem ■
Der Geburtsort von General Josef Bem ■

Dom oznaczony numerem 8 przy dzisiejszym Placu gen. Józefa Bema (dawnym Burku lub Placu Św. Ducha), został wskazany jako miejsce urodzenia Józefa Bema,¹ prawdopodobnie przez Jana Leńka, historyka, dyrektora II Gimnazjum w Tarnowie. 15 grudnia 1910 roku, w sześćdziesiątą rocznicę śmierci generała Bema, na wniosek ówczesnego burmistrza Tadeusza Tertila, zapadła uchwała Rady Miejskiej upamiętniająca to wydarzenie „wmurowaniem tablicy pamiątkowej w ścianę domu, w którym Bem się urodził”.² Tablicę zaprojektowaną przez emerytowanego majora Brzozowskiego wmurowano kosztem stu koron przekazanych na ten cel przez miasto. Tablicę wmurowano w ścianę frontową domu „oznaczonego liczbą spisu 88 Zawale i liczbą porządkową plac Św. Ducha 2”, jak zapisał Franciszek Herzig w monografii historycznej „Dzieje miasta Tarnowa”. Dziś wnikliwie badając historię i geografę miasta doby narodzin wielkiego generała wiemy, że nie sposób z całą pewnością określić w którym domu Józef Bem przyszedł na świat. Wiadomo tylko, że stało się to na przedmieściu zwanym Burek.

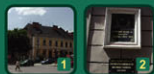
Historian Jan Leniek, a headmaster of the II Gymnasium in Tarnow, pinpointed the house No. 8 on General Joseph Bem Square, as the possible place of birth of Joseph Bem.¹ Although no credible sources confirm that Bem was actually born in the specified house, it is a historical fact that Joseph Bem was born in the suburbs of Tarnow called Burek. On December 15th 1910, on the sixtieth anniversary of General's death, the Town Council passed a resolution proposed by mayor Tadeusz Tertil, concerning "placing a plaque on the wall of Bem's birth house" to commemorate that event.² The plaque was designed by Retired Major Brzozowski and embedded in at cost of hundred korons (former currency). The Town Council appropriated sufficient funds. The plaque was placed on the front wall of the house "registered as No. 88 Zawale, and marked with the number 2, Holy Spirit Square", as Franciszek Herzig stated in the monograph „Dzieje miasta Tarnowa” (The History of Tarnow).

Das Haus Nr. 8 am heutigen Platz von General Józef Bem¹ (am ehemaligen Burek oder Platz des Heiligen Geistes) wurde wahrscheinlich von einem Historiker und Direktor des II. Gymnasiums in Tarnow Jan Leniek erwähnt und als der Geburtsort von Józef Bem angegeben. Am 15. Dezember 1910, 60 Jahre nach dem Tode des Generals, hat der Stadtrat im Auftrag des damaligen Bürgermeisters Tadeusz Tertil einen Entschluss gefasst, dieses Ereignis denkwürdig zu machen. Zur Erinnerung an General Józef Bem wurde in sein Geburtshaus eine Gedenktafel eingemauert.² Diese Gedenktafel wurde von dem pensionierten Major Brzozowski entworfen auf Kosten der Stadt (100 Kronen). Die Gedenktafel hat man in die Frontwand des Hauses Nr.88 „Zawale“ und am „Platz des Heiligen Geistes“ eingemauert, der Monographie von Franciszek Herzig, „Geschichte von Tarnów“ zufolge. Wenn man heute tiefgründlich sowohl die Geschichte, als auch die Geografie der Stadt erforscht, weiß man, dass es bestimmt schwierig ist festzustellen, in welchem Haus General Józef Bem das Licht der Welt erblickte. Es ist nur bekannt, dass die Geburt in der Vorstadt dem so genannten Burek geschehen ist.

- SZLAK RENESANSU
- SZLAK GEN. J. BEMA
- SZLAK ŻYDÓW

Prof. Jacek Adamczyk

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

www.tarnow.pl, www.turystyka.tarnow.pl

Pomnik gen. Bema ■ The General Bem Monument ■ Das Denkmal von General Bem

**Od 11 maja 1985 roku tarnowia-
nie przechodząc ulicą Wałową mogą
podziwiać pomnik generała Józefa
Bema, stojącego dumnie, odzianego
w mundur węgierski. Monument po-
wstał dzięki ofiarności Tarnowskiego
Towarzystwa Przyjaciół Węgier, miesz-
kańców Tarnowa, władz miasta oraz
wielu innych osób nie związanych
bezpośrednio z miastem. Projektan-
tami byli tarnowscy artyści Bogdana
Drwal oraz Stefan Niedorezo. Postać
zaś bohatera odlano z brązu w tar-
nowskim zakładzie odlewniczym
Romana Sapy i ustawiono na granito-
wym cokole powstałego w oparciu
o projekt architekta Otto Schiera a wy-
konanego przez mistrza kamieniars-
kiego Eugeniusza Klaka. Napis na cokole
głosi: Generał Józef Bem, Tarnowia-
nin, Bohater Polski i Węgier.**

**The monument of General Joseph Bem,
was erected in 1985. On May 11th of that
year the monument was dedicated on
the ceremony. It is now open to the public
and can be admired on Walowa Street.
The funds necessary for the project were
collected from private sources of Tarnow
citizens, people of good will not directly
connected with Tarnow, local authorities
and the generosity of the Polish-Hungarian
Friendship Society of Tarnow. The des-
igners of the monument were two
Tarnow artists - Bogdan Drwal and
Stefan Niedorezo. Bem's statue, standing
proudly, dressed in a Hungarian uniform,
was casted in bronze in the workshop
of Roman Sapa in Tarnow. Placed on a gra-
nite plinth that was designed by an archi-
tect Otto Schier and handmade by Euge-
niusz Klak a stone-mason, statue of Ge-
neral Bem reminds of a centuries-long
friendship between Polish and Hunga-
rian nations. The inscription on the plinth
says: General Joseph Bem, a Tarnovian,
the Polish and Hungarian Hero.**

**Seit dem 11. Mai 1985 können
die Tarnower in der Wałowa-Straße
das Denkmal von General Józef Bem
bewundern, der stolz mit einer
ungarischen Uniform bekleidet ist.
Das Monument entstand dank der
Opferwilligkeit der Tarnower Gesell-
schaft der Ungarnfreunde, den Ein-
wohnern von Tarnów, der Stadtbe-
hörden und dank vielen direkt nicht
mit der Stadt verbundenen Perso-
nen. Dieses Monument haben zwei
Tarnower Bogdan Drwal und Stefan
Niedorezo entworfen. Die Gestalt
des Helden wurde in dem Tarnower
Gießereibetrieb von Roman Sapa in
Bronze gegossen. Das von Otto
Schier entworfene Projekt wurde
von einem Meistersteinmetz Euge-
niusz Klak angefertigt und auf einem
Granitsockel aufgestellt. Die Inschrift
auf dem Sockel verkündet: General
Józef Bem, Tarnower, ein Held von
Polen und Ungarn.**

Prof. Jacek Adamczyk

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

www.tarnow.pl, www.turystyka.tarnow.pl

Brama Seklerska ■ The Sekler Gate ■ „Das sekler Tor“

Brama Seklerska im. Józefa Bema i Sandora Petőfiego jest darem węgierskiej Fundacji Irott Szó i miasta Sepsizentgyörgy dla miasta Tarnowa. Jest to druga, obok Starego Sącza, taka brama w Polsce. Dzień jej przekazania (26.05.2001 r.) wiąże się ze 170 rocznicą bitwy pod Ostrołęką - jednej z bitew powstania listopadowego, w której walczył Józef Bem. Wyrażenie Sekler (siculi) oznacza lud, naród i jednocześnie misję strzeżenia granic południowo-wschodnich Królestwa Węgierskiego. Seklerzy zamieszkują tereny wysunięte najbardziej na wschód w zagłębiu Karpat. Ich rola jest bardzo istotna dla historii i życia intelektualnego Węgrów. Średniowieczny samorząd Seklerów i demokracja wojskowa była odrębnym zjawiskiem i na próżno by szukać tożsamych organizacji w feudalnej Europie. Do XIV wieku pojęcie Seklerzy - *siculitas* - było traktowane na równi z pojęciem szlachty. Rzeźbione bramy seklerskie stanowią ucieleśnienie osobliwej ludowej świadomości. Wyrabiano je przeważnie z różnych rodzajów drzewa dębowego dobrej jakości, rzadziej z drzewa sosnowego. Bramy w swojej strukturze konstrukcyjnej noszą cechy techniki budowlanej, europejskiego cieślnictwa, podczas gdy układy ornamentów, rzeźbionych motywów kwiatów, wąsów i różnych symboli są odbiciami innego świata i mają źródło w rzeczywistości sprzed podboju owego terytorium przez przybyłych ze wschodu Madziarów. Tradycyjna gościnność Seklerów nie pozwalała zamykać bramy. Stoi ona otworem przed szczęśliwymi i nieszczęśliwymi jak otwarte, filantropijne serca Seklerów. To chcą wyrażać wyryte na łukach bram napisy: „*Pokój wchodzącym, błogosławieństwo wychodzącym*”.

The Sekler Gate of Joseph Bem and Sándor Petőfi is a gift of the Hungarian Irott Szó Foundation and the city of Sepsizentgyörgy for Tarnow. It is the second gate of this kind in Poland - the other one is in Stary Sacz. The day it was presented to the citizens of Tarnow, 26 May 2001, was linked with the 170th anniversary of the Ostrołęka battle - one of the battles of the November Insurrection in Poland, in which General Bem participated. The term Sekler (*siculi*) means, at the same time, people, nation and a mission of protecting the south-eastern borders of the Kingdom of Hungary. The Seklers live in the eastern Carpathians. They used to play an extremely important role in the Hungarian history and development of cultural and intellectual life of the Hungarians. The medieval autonomy of Seklers and their military democracy were unique and similar organizations did not appear in the feudal Europe. Up to the 14th century the term Seklers - *siculitas* - meant gentry. Carved Sekler gates substantiate an unusual folk consciousness. They were usually made of various kinds of good quality oak wood, sometimes pine wood. Their constructions resemble European carpentry techniques, however the arrangements of ornaments and decorations reflect a completely different style and originate from the times before Magyar conquer of the eastern Carpathians. The tradition of the Seklers is to keep the gate permanently open for both the happy and unhappy. Similarly open are the Seklers' philanthropic hearts, expressed by the inscription saying: "*Peace to those who enter, blessing to those who exit*".

„Das sekler Tor“ zu Ehren des Generals Bem und Sandor Petőfi ist eine Gabe einer ungarischen Stiftung Irott Szó und der Stadt Sepsizentgyörgy für die Stadt Tarnow. In Polen gibt es noch in Nowy Sącz ähnliches Tor. Das Datum der Übergabe dieses Tores (26.05.2001) hängt mit dem 170. Jahrestag der Schlacht bei Ostrołęka zusammen. Das war ein Schlacht des Novemberaufstandes, in der General Józef Bem gekämpft hatte. Der Begriff „Sekler“ (*siculi*) bedeutet sowohl ein Volk, eine Nation, als auch eine Mission zur Beschützung der südöstlichen Grenze des ungarischen Königreichs. Die „Sekler-Bevölkerung“ bewohnt die östliche Gebiete der Karpaten. Ihre Rolle ist von großer Bedeutung für die Geschichte und intellektuelles Leben der Ungarn. Die mittelalterliche Selbstverwaltung der Sekler-Bevölkerung und die Militärdemokratie waren eine eigenartige Erscheinung, die unter den Organisationen im Feudal Europa umsonst zu suchen war. Bis zum 15. Jh. war der Begriff „Sekler“ (*siculitas*) gleich dem Begriff Adel gestellt. Die sekler Tore deuten auf die Eigentümlichkeit des volkstümlichen Bewusstseins der Sekler-Bevölkerung. Diese Tore haben sie aus verschiedenen Arten von Eichenbäumen seltener aus Tannenbäumen von guter Qualität hergestellt. An den sekler Toren kann man das typische Zimmerhandwerk des Seklertums bewundern, die ein sprechender Beweis seiner Verzierungslust ist. Geschnittene Blumenmotive und Vielfältigkeit der Symbolik sind Widerspiegelungen der anderen Welt und haben ihre Quelle in der Wirklichkeit vor der Eroberung von Magyaren. Die traditionelle Gastfreundlichkeit der Sekler-Bevölkerung lässt das Tor nie schließen. Es steht immer offen vor den Glücklichen und Unglücklichen als menschenfreundliches Herz der Sekler-Bevölkerung. Das drückt eine geschnittene Bogentorinschrift aus: „*Seien gesegnet die, die eintreten und hinausgehen*“.

SZLAK RENESANSU

SZLAK GEN. J. BEMA

SZLAK ŻYDÓW

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

www.tarnow.pl, www.turystyka.tarnow.pl

Mauzoleum Bema ■
The General Joseph Bem Mausoleum ■
Das Mausoleum von General Josef Bem ■

Na środku stawu w parku miejskim, dawnym Ogrodzie Strzeleckim Bractwa Kurkowego znajduje się okazałych rozmiarów Mauzoleum gen. Józefa Bema, bohatera walk o niepodległość narodów: polskiego i węgierskiego, podczas Powstania Listopadowego i Wiosny Ludów 1848 – 1849. Urodził się on w Tarnowie w 1794 roku a zmarł w dalekim, syryjskim Aleppo w 1850 roku i tam pierwotnie spoczął na muzułmańskim cmentarzu. W 1926 roku powstał w Tarnowie komitet, którego zadaniem było sprowadzenie prochów gen. Bema i pochowanie ich w rodzinnym mieście. Poczynaniem komitetu patronowały najwyższe polskie władze państwowe i wojskowe, prezydenta Ignacego Mościckiego i marszałka Józefa Piłsudskiego nie wyłączając. W roku 1928 burmistrz Tarnowa, dr Julian Kryplewski, zamówił u prof. Adolfa Szyszko – Bohusza projekt i wykonanie mauzoleum dla bohatera, które miało być wybudowane w parku na wyspie otokowej stawem. Mauzoleum jest sarkofagiem, spoczywającym na sześciu kolumnach o korynckich kapitelach. Na ścianach sarkofagu znajdują się:

- **daty:** 1794 (urodzin), 1850 (śmierci) i 1929 (sprowadzenia prochów generała do Tarnowa).
- **napisy:** w języku polskim: Józef Bem, węgierskim: (w tłumaczeniu) Ojczulek Bem, węgierskiej wolności największy obrońca 1848-1849, oraz tureckim, zapisanym arabskim alfabetem: Ferik Murad Pasza (słowo ferik znaczy generał, Murad Pasza – tureckie nazwisko Bema). Prochy generała Bema zostały złożone w sarkofagu podczas uroczystości z udziałem wojska i zagranicznych delegacji w dniu 30 czerwca 1929 roku.

In the middle of a pond in the city park, former Shooting Garden of the Cock Fraternity, a considerably large Mausoleum of General Joseph Bem is placed. Bem, Polish and Hungarian hero was born in Tarnow in 1794. He has devoted his life to fighting for freedom and independence of European nations. Bem was fighting in November Insurrection in Poland and the People's Spring Struggle in the years. 1848-1849. General died in the distant Syrian Aleppo in 1850, where he was originally buried on a Muslim cemetery. In 1926 a committee was established in Tarnow, the task of which was to bring the General's ashes from abroad and bury them in his home town. Its actions were patronized by the Polish government and army authorities, including president of Poland Ignacy Mościcki and marshal Joseph Piłsudski. In 1928 the mayor of Tarnow, dr Julian Kryplewski, asked professor Adolf Szyszko-Bohusz to design and build a mausoleum for General Bem. The structure was later situated in the city park on an isle surrounded by the pond. The mausoleum is a sarcophagus based on six columns with Corinthian caps. On the sarcophagus walls there are written:

- **dates** of General's birth (1794), death (1850) and his ashes arrival to Tarnow (1929),
- **inscriptions** in Polish (Józef Bem), Hungarian (translated as Papa Bem, the greatest defender of Hungarian freedom 1848-1849) and Turkish, written in Arabic alphabet, (Ferik Murad Pasza - ferik means general, Murad Pasza is Bem's Turkish name). General Bem's ashes were placed in the sarcophagus on 30 June 1929 during a ceremony in which the army representatives and foreign delegates participated.

Das Mausoleum des Generals Józef Bem Freiheitskämpfers um die polnische und ungarische Unabhängigkeit während des Novemberaufstandes und der Völkerfrühling wurde in der Mitte des Teichs im Stadtpark errichtet, wo früher ein Schussgarten war. Er wurde in Tarnow 1794 geboren und ist in Aleppo (Syrien) gestorben. Ursprünglich ruhte er auf einem muslimischen Friedhof. 1926 entstand in Tarnow ein Komitee, dessen Aufgabe darauf beruhte, seine Asche nach Polen zu bringen und den General in seiner Heimatstadt zu beerdigen. Dieses Unternehmen bevormundeten die Spitzen der polnischen Behörden Ignacy Mościcki und Józef Piłsudski. Im Jahre 1928 hat der Bürgermeister von Tarnów Dr. Julian Kryplewski bei dem Professor Adolf Szyszko-Bohusz einen Bauentwurf und die Anfertigung des Mausoleums für den Helden bestellt, das im Stadtpark auf einer Insel, von einem Teich umgeben errichtet werden sollte. Das Mausoleum nimmt die Form eines Sarkophags über sechs Säulen mit korinthischen Kapitellen an. Auf den Sarkophagwänden gibt es:

- **Daten:** 1794 (Geburtsdatum), 1850 (Todesdatum), 1929 (Ausfuhr seiner Asche nach Tarnow)
- **Inschriften:** auf Polnisch Józef Bem, auf Ungarisch (übersetzt als „Väterchen Bem“, der Freiheitskämpfer um die ungarische Unabhängigkeit 1848-49, auf Türkisch mit dem arabischen Alphabet geschrieben Ferik Murad Pasza (das Wort Ferik bedeutet General, Murad Pasza ist der türkische Name von Jozef Bem). Die Asche des Generals J. Bem wurde in den Sarkophag gelegt während der Feierlichkeiten am 30. Juli 1929 mit der Beteiligung des Militärs und ausländischen Delegationen.

SZLAK RENESANSU

SZLAK GEN. J. BEMA

SZLAK ŻYDÓW

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego

www.tarnow.pl, www.turystyka.tarnow.pl

